

Ympäristölautakunta	§ 80	19.06.2019
Ympäristölautakunta	§ 127	04.12.2019
Ympäristölautakunta	§ 57	16.06.2020

Talousveden laadun ja vedentuotantoketjun viranomaisvalvonta

321/11.02.02/2019

Ymplk 19.06.2019 § 80

Valmistelijat ympäristöterveydenhuollon päällikkö Jyrki Juntunen, 0400 144 450 ja ympäristöterveystarkastaja Mikko Piippo, 0400 144 461.

Itä-Suomen aluehallintovirasto on pyytänyt kirjeellään 17.5.2019 Ylä-Savon SOTE kuntayhtymän ympäristölautakunnalta selvitystä talousvesivalvonnasta 3.7.2019 mennessä. Selvityspyyntö ISA-VI/3458/2019 lisäaineistona.

Talousveden laadun valvonta ja talousveden käyttöä koskevat määräykset määrittävät terveydensuojelulain 20 §:n (11.11.2016/942) mukaisesti. Saman lain mukaan talousvettä toimittavan laitoksen ja veden käyttäjän, joka ottaa talousvettä omilla laitteillaan, on huolehdittava siitä, että talousvesi täyttää 17 §:n 1 momentissa tarkoitetut vaatimukset. Talousvettä toimittavan laitoksen omavalvonnan ja talousveden laadun valvonnan on perustuttava veden terveydelliseen laatuun vaikuttavien riskien arviointiin ja hallintaan. Riskinarviointi on tehtävä toiminnan harjoittajien ja viranomaisten välisenä yhteistyönä. (20 § 1 ja 2 mom.)

Sosiaali- ja terveysministeriön asetuksella (1352/2015 päivitetty 6.10.2017/683, talousvesiasetus) annetaan tarkemmat säännökset terveydensuojelulaissa tarkoitetusta riskinarvioinnista ja riskinhallinnasta sekä talousveden säännöllisestä valvonnasta, tarvittavista tutkimuksista, tiedottamisesta ja tulosten raportoinnista.

Talousvesiasetuksen 7 a §:n mukaisesti terveydensuojelulain 20 §:n 3 momentissa tarkoitettua riskinarvioinnin hyväksymistä varten talousvettä toimittavan laitoksen on esitettävä kunnan terveydensuojeluviranomaiselle samassa pykälässä luetellut asiakohdat.

Talousvesiasetuksen 7 §:n mukaisesti viranomaisvalvonnalla todennetaan, että talousvesi ei aiheuta terveyshaittaa, talousvettä toimittavan laitoksen omavalvonta on riittävää, laitoksen riskienhallinta kattaa koko vedentuotantoketjun ja riskien hallintakeinot ovat tarkoituksenmukaisia ja toimivia.

Valmistelijoiden päätösehdotus:

Ympäristölautakunta antaa seuraavan selvityksen ja lausunnon talousvesivalvonnasta:

Talousveden laatu on pysynyt Ylä-Savon SOTE kuntayhtymän alueella hyvänä. Viime vuosina ei ole ollut yhtään vesiperäistä epidemiaa. Vedenjakeluketjut ovat kuitenkin alttiina monen tyyppisille riskeille, joita pyritään hallitsemaan valvontakohteiden ja viranomaisten jatkuvalla laajalla yhteistyöllä. Yhteistyö pitää sisällään suunnittelua ja käytännön valvontatoimia, jatkuvaa yhteydenpitoa, koulutusta ja yhteistyökokouksia.

Tyypillisimpiä toimenpiteitä vaatineita häiriötilanteita ovat olleet vesi-johtojen putkirikot maankaivutilanteissa sekä pintavesien pääseminen rankkasateista ja keväisestä lumen sulamisesta johtuen joihinkin vesiosuuskuntien kaivoihin. Yleensä tällöin kyseessä ovat olleet matalat lähdekaivot. Tilanteet on saatu hallittua tarvittaessa keittokehoksilla, näytteenotoilla, tiedottamisella ja nopeilla saneerauksilla. Linjastojen yhteydet vaihtoehtoihin vedenhankintalähteisiin turvaavat häiriötilanteissa vedensaintia ja niitä tulisi rakentaa lisää. Säännöllisellä tarkastustoiminnalla ja tarvittaessa korjauskehotuksia antamalla on häiriötilanteita saatu ennaltaehkäistyä merkittävässä määrin.

Ylä-Savon SOTE kuntayhtymän alueella talousvettä valvotaan lainsäädännön edellyttämällä tavalla valvontatutkimusohjelmien mukaisesti. Talousvesiasetuksen 683/2017 edellyttämä riskienarviointiohjelmien sisällyttäminen vesiosuuskuntien suunnitelmiin ja niiden hyväksyminen on kuitenkin viivästynyt alueella kuten suuressa osassa maata. Talousveden laadun valvonta perustuu merkittävältä osin ajantasaisiin valvontatutkimusohjelmiin, joten terveydensuojelulain 17 §:n 1 momentin vaatimusten varmistamiseksi ohjelmat saatetaan ajantasaiseksi. Valvontatutkimusohjelmien päivittäminen vaatii tiivistä yhteistyötä viranomaisen ja talousvesilaitosten välillä. Yhteistyötä on tehty muun valvonnan yhteydessä ja erillisin palaveroin. Toiminnanharjoittajien ohjauksessa ja neuvonnassa on myös tehostettava yhteisen tiedottamisen käytänteillä, jolloin tietoa saadaan välitettyä kaikille toimijoille kerralla. Yhteistyöhön haasteita tuovat pienten vesiosuuskuntien rajallinen osaaminen ja resurssit. Vesilaitostöitä tehdään usein vapaaehtoisesti talkootyönä.

Ylä-Savon SOTE kuntayhtymän ympäristöterveydenhuollon valvontasuunnitelmaa päivitetään vuosittain ja aluehallintoviraston suunnitelman kehittämisvaatimukset tullaan ottamaan huomioon 2020 päivityksessä. Valvontasuunnitelman painopisteeksi tulee ottaa talousvesilaitosten riskinarvioiden saattaminen voimaan sekä valvontatutkimusohjelmien ajantasaiseksi saattaminen. Osaltaan painopistettä ja henkilöresursseja voidaan painottaa myös vuoden 2019 osalta viran-

haltijoiden tehtävänjakoja tarkastelemalla.

Ylä-Savon SOTE kuntayhtymän toiminta-alueen kunnallisten vesilaitosten talousveden tuottaa tukkuvesiyhtiö Ylä-Savon Vesi Oy. Ylä-Savon Vesi Oy on laatinut usean vedenjakelualueen kattavan valvontatutkimuskokonaisuuden, joka kattaa kuntien talousvesilaitosten toiminta-alueet. Samalla näytteenottosuunnitelmaan on yhdistetty myös kuntien vesilaitoksilta talousvetensä hankkivat vesiosuuskuntien toiminta-alueet. Ylä-Savon SOTE kuntayhtymä ei ole vaatinut näiltä vesiosuuskunnilta omaa erillistä näytteenotto-ohjelmaa. Tulkinnan etuna on nähty yhtenäisen ja kattavan näkemyksen saamisen vedenlaadusta koko talousvesiverkostossa vedentuotantolaitokselta loppukuluttajalle asti. Keskitämisellä on myös voitu varmistaa näytteenoton asiantuntemus ja osaaminen. Lisäksi on todennäköistä, että lähivuosina pieniä vesiosuuskuntia liittyy suurempiin talousvesilaitoksiin, jolloin riskinhallintaan on yleensä käytettävissä enemmän voimavaroja.

Vesiosuuskuntien riskienhallintasuunnitelmat tulisi tehdä yhteistyössä terveysvalvonnan kanssa yleiseurooppalaisen WSP-water safety plan – ohjeistuksen mukaisesti. Tämä edellyttää terveysvalvonnalta työvoimapanostusta, jota ei ilman erityisjärjestelyjä ole käytettävissä päivittäisen palvelutarjonnan vaarantumatta. Riskienhallintasuunnitelmien laadinta on tarkoitus tehdä erillisessä terveysvalvonnan projektissa, joka toteutetaan työtehtäviä järjestelemällä ja palkkaamalla määräaikaista lisähenkilökuntaa ja rahoitetaan pääasiassa kuntayhtymän maksutaksan mukaisesti vesiosuuskunnilta perittävillä palvelutuntimaksuilla ja ympäristö- ja terveysvalvontapalveluiden sisällä määrärahoja sisäisesti siirtäen. Terveysturvallisuusviranomaisella on tarvittaessa käytettävissään hallinnollisia pakkokeinoja toimijanharjoittajia kohtaan, mikäli riskinhallintatoimenpiteitä ei toteuteta riittävässä määrin. Akuutisti asiaa voidaan kuitenkin edesauttaa talousvesilaitosten riskinarviointiin liittyvää ohjausta ja neuvontaa tehostamalla.

Ympäristöjohtajan päätösehdotus:

Ympäristölautakunta hyväksyy valmistelijoiden laatiman selvityksen ja toimittaa sen Itä-Suomen aluehallintovirastolle.

Päätös:

Päätösehdotus hyväksyttiin.

Valmistelija ympäristöterveydenhuollon päällikkö Jyrki Juntunen,
0400 144 450, jyrki.juntunen@ylasavonsote.fi

Itä-Suomen aluehallintovirasto on pyytänyt kirjeellään 7.11.2019 Ylä-Savon SOTE kuntayhtymän ympäristölautakunnalta lisäselvitystä talousvesivalvonnasta. Lisäselvityspyyntö ISAVI/3458/2019 lisääineistona.

Itä-Suomen aluehallintovirasto pitää kuntayhtymän terveydensuojeluviranomaiselta saamaa selvitystä osin puutteellisena, minkä vuoksi asian ratkaisemiseksi tarvitaan lisäselvityksiä, erityisesti konkreettisia tietoja korjaustoimenpiteistä, joilla talousveden valvonnan toimeenpano on pantu lainsäädännön edellyttämään tilaan.

Valvonta-asiassa tarkastellaan lisäksi sitä, onko terveydenhuoltolain (1326/2010) 21 §:n ympäristöterveydenhuollon palvelut järjestetty niin, että ne täyttävät ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-alueesta annetun lain edellytykset siitä, onko valvontayksiköllä ollut käytettävissään valvontatehtävien järjestämiseksi tarkoituksenmukainen työnjako, erikoistuminen sekä tehtäviin vastaavat henkilöresurssit terveydensuojelulain mukaisen talousveden valvontatehtävien osalta.

Valmistelijan päätösehdotus:

Ympäristölautakunta antaa seuraavan lisäselvityksen talousvesivalvonnasta:

Ylä-Savossa tehdään talousveden määrällisen ja laadullisen toimitusvarmuuden kehittämiseksi merkittävää ylikunnallista yhteistyötä, millä on saavutettu hyviä tuloksia. Riskinarviointi vesiturvallisuuden varmistamisessa on ollut aina suunnittelussa tärkeä työkalu, jonka hyödyntämistä yleiseurooppalaisen WSP-water safety plan-ohjeistuksen käyttäminen edelleen kehittää. Talousveden hankinnassa tulee jatkuvasti varautua eri syistä aiheutuviin häiriötilanteisiin. Ylä-Savon SOTE kuntayhtymä on mukana pohjaveden suojelusuunnitelmien laatimis- ja päivitystyössä. Ylä-Savon Vesi Oy:n pohjavesien suojelusuunnitteluprojektin työntekijä toimii samoissa tiloissa terveystalouden kanssa, mikä edistää tavoitteellista yhteistyötä. Pohjavesien suojelusuunnitelmien päivitys on aloitettu Ylä-Savon Vesi Oy:n toimesta syksyllä 2019 ja jatkuu kesään 2020 saakka.

Ylä-Savon SOTE kuntayhtymän yhteistoiminta-alueella (Iisalmi, Kiuurvesi, Sonkajärvi, Vieremä) on ympäristöterveydenhuollossa käytettävissä kaikkiaan 22 henkilötyövuotta, mikä ylittää yhteistoiminta-alueen 10 henkilötyövuoden minimivaatimuksen. Talousveden valvontaan on käytettävissä ympäristöterveydenhuollon päällikkö ja neljä ympäristöterveystarkastajaa, joista kaksi on valvontatehtävien tarkoi-

tuksenmukaisen työnjaon järjestämiseksi erikoistunut talousvesivalvontaan. Henkilöstö on osallistunut talousvesivalvonnan täydennyskoulutuksiin.

Aluehallintoviraston arviointi- ja ohjauskäynnin raportissa (ISA-VI/839/2016) mainitut toimenpiteet talousveden viranomaisvalvonnan osalta on otettu huomioon valvontasuunnitelmissa suunnitelma-kausilla 2015-2019 sekä 2020-2024. Tarkastuskäyntien kirjaamiskäytäntö on muuttunut Tarkastaja-ohjelman käytöstä poistamisen myötä ja VATI-ohjelmiston tultua käyttöön. Vesinäytteiden tutkimustehdydet määritetään valvontatutkimusohjelmissa lainsäädännön mukaisesti. Vesinäytteet tutkitaan Savo-Karjalan Ympäristötutkimus Oy:ssä.

Talousveden viranomaisvalvontaan on kiinnitetty enenevässä määrin huomiota ja toiminta on resursoitu ottaen huomioon myös muut ympäristöterveydenhuollon tehtävät. Terveysvalvontaan on palkattu lokakuusta 2019 toukokuun loppuun 2020 valvontaprojektiin osa-aikainen asiantuntijahenkilö, joka kouluttaa vesiosuuskuntia ja muita vesialan toimijoita ja yhteistyössä osallistuu valvontatutkimusohjelmien päivittämiseen ja riskinarviointiin WSP-työkalua käyttäen. Tavoitteena on saada vesialan toimijoiden valvontatutkimusohjelmat ja riskinarvioinnit toukokuun 2020 loppuun mennessä ajan tasalle, jolloin varsinainen riskinarviointien hyväksymismenettely voidaan toimittaa kaikilta osin. Mahdollisiin pakottaviin viranomaistoimenpiteisiin ryhdytään havaittaessa, ettei talousvettä toimittava laitos aio tehdä riskinarviointia viranomaisohjeistuksesta huolimatta.

Talousvesilaitosten riskienarvioinnissa ja valvontatutkimusohjelmissa esille nousseet asiat huomioidaan ympäristöterveydenhuollon valmiussuunnitelmassa mikrobiologisen, kemiallisen ja fysikaalisen erityistilanteen ja veden saatavuusongelmien ja niistä aiheutuvien tiedotus- ja toimenpidevelvoitteiden näkökulmasta. Pääpaino on ennaltaehkäisevässä toiminnassa. Erityistilanteissa korostuu tavoitteellinen yhteistyö eri toimijoiden välillä vahinkojen minimoimiseksi. Valvontatutkimusohjelmien ja riskinarviointien huolellinen laatiminen, hyväksymismenettelyt ja käytännön toteuttaminen näytteenottoineen varmistavat koko vedenjakeluketjun häiriötöntä toimintaa.

Ympäristöjohtajan päätösehdotus:

Ympäristölautakunta hyväksyy Itä-Suomen aluehallintovirastolle annettavan lisäselvityksen valmistelijan ehdotuksen mukaisesti.

Päätös:

Päätösehdotus hyväksyttiin.

Ymplk 16.06.2020 § 57

Valmistelija: ympäristöterveydenhuollon päällikkö Aili Heikkinen, puh. 0400 144450.

Itä-Suomen aluehallintovirasto on antanut 26.5.2020 päätöksen ISA-VI/3458/2019 Ylä-Savon SOTE kuntayhtymän terveydensuojelulain (763/1994) 20 §:n mukaisen talousveden laadun ja vedentuotanto-ketjun viranomaisvalvonnan toteuttamisesta.

Aluehallintoviraston näkemyksen mukaan tällä hetkellä Ylä-Savon SOTE kuntayhtymän alueella talousveden viranomaisvalvonta ei täytä seuraavalta osin terveydensuojelulainsäädännön vaatimuksia

- valvontatutkimusohjelma
- riskinarviointi
- valvonta.

Aluehallintovirasto katsoo, että Ylä-Savon SOTE kuntayhtymän ympäristöterveydenhuollon valvontayksikön toimialueen vedenjakelu-alueiden valvontatutkimusohjelmat ovat osittain joko vanhentuneita tai eivät ole voimassa olevan lainsäädännön mukaisia. Aluehallintoviraston mukaan tätä puutetta ei ollut korjattu, vaikka siitä oli huomautettu arviointi- ja ohjauskäynnin yhteydessä vuonna 2016. Aluehallintovirasto muistuttaa, että ympäristöterveydenhuollon valvontayksiköiden on varmistettava, että sen toimialueella olevilla vedenjakelualueilla on voimassa olevan lainsäädännön mukainen valvontatutkimusohjelma. Ympäristöterveydenhuollon valvontayksiköiden tulee varata tähän työhön riittävästi resursseja ja vastata viranomaiselle kuuluvista valvontavelvoitteista. Viime kädessä terveydensuojeluviranomaisen tulee laatia talousveden valvontatutkimusohjelma. (TSL 20.3 § 3. kohta)

Ylä-Savon SOTE kuntayhtymän ympäristö- ja terveystalvontapalveluiden tulee toimittaa kirjallinen selvitys 18.6.2020 mennessä korjaustoimenpiteistä, joilla saadaan toimialueen talousvettä toimittavien laitosten valvontatutkimusohjelmat ja riskinarvioinnit ja valvonnat joulukuun 2020 loppuun mennessä ajan tasalle.

Selvityksessä tulee kuvata seuraavat asiat vedenjakelualueittain:

- vedenjakelualueen nimi, onko laitos EU-raportoitava (ei/kyllä)
- riskinarviointi hyväksytty (ei/kyllä, päivämäärä)
- valvontatutkimusohjelman päivityspäivämäärä
- valvontatutkimusohjelma laadittu hyväksytyn riskinarvioinnin pohjalta (ei/kyllä, päivämäärä)
- mihin mennessä valvontatutkimusohjelma saatetaan lainsäädännön mukaiseksi, (päivämäärä) sekä selvitys, miten

toimenpide toteutetaan.

Esityslistan liitteenä:

Selvitys talousveden valvonnasta vedenjakelualueittain Ylä-Savon SOTE kuntayhtymässä.

Esityslistan lisäaineistona:

Itä-Suomen aluehallintoviraston päätös 26.5.2020, ISAVI/3458/2019
Itä-Suomen aluehallintoviraston arviointi- ja ohjauskäynnin raportti
24. - 25.5.2016

Valmistelijan päätösehdotus:

Ylä-Savon SOTE kuntayhtymä huomioi Itä-Suomen aluehallintoviraston päätöksessä ISAVI/3458/2019 esitetyt vaatimukset ja korjaa talousvedenvalvonnassa todetut puutteet. Ympäristöterveydenhuollon valvontasuunnitelmaa tullaan päivittämään vuodesta 2021 alkaen siten, että valvontatiheys on Valtakunnallisen terveydensuojelun valvontaohjelman Dnro V/22232/2019 mukainen. Valvontasuunnitelmaan tullaan lisäksi lisäämään kohdekohtainen valvontasuunnitelma vuosille 2021-2024.

Ylä-Savon SOTE kuntayhtymän alueella on aloitettu riskinarviointien tekeminen yhdessä talousvesilaitosten kanssa ja osa riskinarvioinneista on valmistunut. Talousvesilaitoksia on ohjeistettu hakemaan riskinarvioinneille hyväksyntää. Mahdollisiin pakottaviin viranomais-toimenpiteisiin ryhdytään havaittaessa, ettei talousvettä toimittava laitos aio tehdä riskinarviointia viranomaisohjeistuksesta huolimatta.

Talousvesilaitosten valvontatutkimusohjelmat päivitetään riskinarvioinnin hyväksymisen jälkeen. Päivitetyissä valvontatutkimusohjelmissa osan näytteenotoista suorittaa tai valvoo Ylä-Savon SOTE kuntayhtymä, jolla voidaan varmistaa näytteenoton asianmukaisuus. Mikäli riskinarviointia ei ole aloitettu vuoden 2020 loppuun mennessä, valvontatutkimusohjelmaan kirjataan kaikkien talousvesiasetuksessa liitteessä I esitettyjen muuttujien valvontatutkimukset. Tutkimustiheys määritetään talousvesiasetuksen liitteen II taulukon 3 mukaan. Lisäksi talousvettä toimittavalle laitokselle ja sen vedenjakelualueille suoritetaan laajempia TsL:n 6 § mukaisia tarkastuksia.

Itä-Suomen aluehallintoviraston pyytämä selvitys talousveden valvonnan tilanteesta vedenjakelualueittain on tämän päätöksen liitteenä.

Ympäristöjohtajan päätösehdotus:

Ympäristölautakunta hyväksyy Itä-Suomen aluehallintovirastolle annettavan selvityksen valmistelijan ehdotuksen mukaisesti.

Päätös:

Päätösehdotus hyväksyttiin.